

Resumé

Název rigorózní práce:

Teologicko filozofická východiska církevního pohřbu a vývoj jeho právní úpravy s přihlédnutím k právu České republiky

Základní osnova:

Úvod

1. Otázky kladené pietě
2. Přehled vývoje právní úpravy
3. Teologicko-liturgické zhodnocení

Závěr

Přílohy

Autor: Mgr. Tomáš Kotrlý

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc.

Práce organicky porovnává úzké vazby spojující vzájemně kanonické a liturgické právo, pohřební liturgii a lidovou zbožnost, připomíná principy, které řídí tyto vztahy, a podává doporučení pro jejich plodné uskutečňování v české církvi podle její specifické tradice. Pozůstalí byli (i v době nesvobody) specifičtí adresáti práv vyplývajících z náboženské svobody, mající právo nejen na církevní pohřeb, ale i na církevní hřbitov. V průběhu celé práce autor proto přihlížel i k vývoji sekulárního, především českého pohřebního a hřbitovního práva a analyzoval pojem pohřebnictví, zda a do jaké míry se konfesněprávní problematiky dotýká.

Kodex kanonického práva obsahuje o pohřbu a hřbitovech pouze základní normy, které obvykle doplňují to, co lze nalézt v liturgických knihách. Zpravidla se týkají toho, kdo je odpovědný za provádění pohřebních obřadů a žehnání hřbitova, kdy a kde se pohřeb může konat, kdo může být pohřben z kostela apod. Kromě shora zmíněných právnických knih autor využil rovněž instrukcí a direktářů, které pocházejí z různých úřadů Apoštolského stolce. A nakonec autor čerpal i z konkrétních norem kromě liturgických, které byly stanoveny biskupskou konferencí nebo jednotlivým biskupem pro jeho diecézi nebo dokonce pro jednu farnost. Církevní pohřeb jako posvěcující služba církve má specifické postavení nejen v rámci mimosvátostného církevního práva, ale i mezi posvátnými úkony církve, ve kterých spojuje nesvátostnou bohoslužbu s udílením některých svátostí. Jako v jiných disciplínách kanonického práva odrážejí oficiální zákony a liturgické předpisy upravující církevní pohřeb pouze část celé problematiky.

Přestože téma rigorózní práce bylo zúženo na právní úpravu církevního pohřbu, sepětí studovaných textů s pohřebním obřadem vyžadovalo, aby autor čtenáře nejprve seznámil s křesťanskými představami o smrti a věčném životě. Postupná změna pojetí církevního pohřbu, která se projevila i přejmenováním titulků v Kodexu kanonického práva ze *sepultura*

ecclesiastica na *exequiae*, byla prezentována trojím způsobem: *historicky* (přehled byl podán nikoli chronologicky, nýbrž systematicky - při tom byla volně sledována systematika platného Kodexu kanonického práva), *filozoficko antropologicky* (metodou indukce a prostým pozorováním během vlastních výzkumů) a *teologicky* (na základě biblické kategorie smlouvy a paschy jako jejího privilegovaného znamení). Východiskem rigorózní práce byla úvaha, že kanonické právo je těsně propojeno s teologií, že je jen velmi obtížné stanovit hranice mezi nimi a v mnoha otázkách právní úpravy církevního pohřbu bylo nutné přihlédnout k oběma disciplínám.

Chceme-li porozumět celému spektru praktik souvisejících se smrtí křesťana – včetně přihlédnutí k právním úpravám v rámci evropské právní kultury – musíme vzít v úvahu celkem tři kategorie, definovatelné těmito veřejnými úkony: *oficiálními*, které jsou vnitřní záležitostí církve, *normativně sekulárními*, které jsou vnitřní záležitostí státu a *úkony vycházející z lidové zbožnosti*.

V současné společnosti je velmi rozšířeno „skrývání smrti i jejích znamení“ a tento dogmatický a pastorační omyl přináší často škodlivé následky. Ačkoli mnohé z nás přitahují vidiny důchodcovských zájezdů, představa domovů důchodců a nakonec i senilních lidí je přitažlivá jen pro málokoho. Pokud společnost nezačne dosud neočekávaným způsobem oceňovat staré lidi, jejich smrt pravděpodobně nevyvolá pozornost. „Anonymní pohřeb“ pak může být zdvořilou formou toho, jak naznačit, že se jednalo o závěr nudného života nebo polozapomenuté pracovní či akademické kariéry.

Hledání teologicko-filozofických východisek církevního pohřbu bylo motivováno úsilím Apoštolského stolce zbrzdit sekularizaci pohřebnictví, upozornit na strategii provozovatelů pohřebních služeb a krematorií získávat stále větší kontrolu nejen nad průběhem pohřbení, ale nad samotným smutečním obřadem a tím se vypořádat s jeho nejhůře předvídatelnými účastníky - kněžími. Autor zároveň ukázal, že některé druhy průmyslového nakládání s mrtvými lze vykládat jako rituální činnost, přičemž předpokládal, že s „rituálem“ souvisí nějaké „přesvědčení“ včetně víry v posmrtný život. Nový rituál „privatizace“ popela může být projevem nějakého vzorce víry nebo absence víry. Nadějí, která s tolik oblíbeným „pohřbem bez obřadu“ souvisí, lze interpretovat jako převrácení tradičního křesťanského pojetí naděje, spočívající v eschatologické otázce po naplnění identity člověka a jeho osobního smrtelného osudu. Naplnění eschatologické naděje spočívající v doprovázení zemřelého do hrobu v očekávání vzkříšení křesťanskou komunitou stíhá naplnění retrospektivní identity, kterou je nutno hledat ukrytou až ve vzpomínkových postfunerálních praktikách nejbližších pozůstalých.

Jednou z tragédií dnešního světa je skutečnost, že v některých kontextech je způsob nakládání s lidskými pozůstatky příčinou mnohých filozofických úvah v rámci právně zaručené pietní ochrany osobnosti, zatímco v jiných kontextech přejde likvidace tisíců lidských pozůstatků z umělých přerušení těhotenství, katastrof a válek téměř bez povšimnutí. Zatímco české sekulární právo - svou zásadou pietní ochrany osobnosti časově omezenou od narození po individualizovatelnost lidských pozůstatků - člověka pojímá v jeho pozemském rozměru, kanonické právo bere v úvahu člověka v rozměru věčnosti, což konkrétně vyjadřuje právem křesťana na církevní pohřeb do posvěcené země během kterého mu církevní komunita vyprošuje duchovní pomoc, vzdává úctu jeho tělu a poskytuje útěchu z naděje živým (zejména jeho pozůstalým).